SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työttömyysturvalain 3 luvun 1 §:n ja 6 luvun 9 §:n ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 83/2019 vp); asiantuntijakuuleminen 15.11.2019

Sosiaali- ja terveysministeriön lausunto

Hallitus on antanut eduskunnalle hallituksen esityksen työttömyysturvalain 3 luvun 1 §:n ja 6 luvun 9 §:n ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain muuttamisesta. Esityksellä tavoitellaan työurien pidentämistä. Muutos pohjautuu keskeisten työmarkkinajärjestöjen tekemään esitykseen.

Esityksen pääasiallinen sisältö

Työttömyysturvalakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että vuonna 1961 ja sen jälkeen syntyneiden lisäpäiväoikeuden alaikärajaa nostettaisiin yhdellä vuodella 61 vuodesta 62 vuoteen. Työttömyysetuuksien rahoituksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että lisäpäivien alaikärajan nousua vastaavasti työnantajan omavastuuta lisäpäivien rahoituksesta muutetaan nostamalla työnantajien rahoitusvastuun päättymisikää 63 vuodesta 64 vuoteen. Lisäksi samalla ehdotetaan nostettavaksi työttömyysturvan myöntämisen ja työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden yläikärajoja niin, että ikärajat vastaisivat vuoden 2017 eläkeuudistuksessa sovitun alimpien eläkeikien nousua.

Lisäpäiväoikeuden alaikärajan korottaminen

Työttömyyspäivärahaa voidaan nykysäännöksin maksaa enimmäismaksuajan jälkeen 65 ikävuoteen saakka niin sanottuina lisäpäivinä, jos henkilö on:

- syntynyt vuosina 1950–1954 ja täyttänyt 59 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä;
- syntynyt vuosina 1955–1956 ja täyttänyt 60 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä tai
- syntynyt vuonna 1957 tai sen jälkeen ja täyttänyt 61 vuotta ennen enimmäisajan täyttymistä.

Lisäksi edellytetään vähintään viiden vuoden työssäoloaikaa viimeisen 20 vuoden aikana.

Jatkossa vuonna 1961 tai myöhemmin syntynyt työtön henkilö olisi oikeutettu työttömyysturvan lisäpäiviin 62 vuotiaana, kun nykyisin ikäraja on 61 vuotta.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Vanhempien ikäluokkien ja esimerkiksi jo työttömyysturvan lisäpäivillä olevien henkilöiden lisäpäiväoikeuteen ei esitetä muutoksia.

Työnantajien omavastuumaksujärjestelmä

Työnantaja osallistuu tavallisesti työttömyysetuuksien rahoitukseen työttömyysvakuutusmaksuja maksamalla. Suuremmilla työnantajilla on erityinen vastuu ikääntyneiden työttömien etuuksien rahoituksesta omavastuujärjestelmän kautta. Omavastuumaksun tuotolla rahoitetaan noin 20-30 prosenttia lisäpäivämenosta.

Työttömyysturvan omavastuumaksun voi olla velvollinen maksamaan työantaja, jonka irtisanomisvuotta edeltäneen vuoden työttömyysvakuutusmaksun perusteena ollut palkkasumma tai sitä vastaava valtion tiliviraston tai liikelaitoksen palkkasumma on vähintään 2 086 500 euroa (vuonna 2019).

Nykyisin maksuvelvollisuus syntyy, jos työsuhteen irtisanomisesta tai työntekijän lomauttamisesta johtuva työttömyys jatkuu niin, että henkilölle syntyy oikeus työttömyysturvalain mukaisiin lisäpäiviin taikka jos henkilöllä työsuhteen irtisanomisesta johtuva 60 vuoden iän täyttämisen jälkeen alkanut oikeus työttömyyspäivärahaan jatkuu hänen täytettyään 63 vuotta tai hän on alkanut saada vanhuuseläkettä 62 vuotta täytettyään ja työttömyyspäiväraha on jatkunut vanhuuseläkkeelle siirtymiseen saakka. Näitä kaikkia ikärajoja esitetään korotettavaksi yhdellä vuodella.

Työnantajien omavastuumaksulla pyritään vaikuttamaan työnantajien kannustimiin irtisanoa ikääntynyt työntekijä ja toimimaan niin, että työntekijät jatkaisivat työssä vanhuuseläkeikään asti. Tavoitteena on säilyttää järjestelmän kannustimet ja rahoitusvastuut ennallaan eläkeiän ja lisäpäivien alaikärajan noustessa.

Työttömyysturvan myöntämisen yläikäraja

Nykyisin työttömyysetuutta voi saada pääsääntöisesti 65 vuotiaaksi saakka. Vuoden 2017 eläkeuudistuksessa sovittiin alimpien vanhuuseläkeikien noususta siten, että vuonna 1965 tai sen jälkeen syntyneillä eläkeikä on sidottu eliniän odotteeseen. Vuonna 1965 syntyneet ovat ensimmäinen ikäluokka, jolla työntekijän eläkelain (395/2006) mukainen alin vanhuuseläkeikä voi ylittää 65 ikävuoden.

Esityksessä ehdotetaan toteutettavaksi työttömyysturvan myöntämisen yläikärajan nosto siten, että vuonna 1965 ja myöhemmin syntyneillä työttömyysturvan myöntämisen yläikäraja seuraisi työntekijän eläkelain mukaista alinta vanhuuseläkeikää. Muutos koskee myös lisäpäivien saamisen yläikärajaa. Muutoksella estetään tilanteet, joissa oikeus työttömyysetuuteen voisi päättyä ennen vanhuuseläkkeelle siirtymistä. Tällainen työttömyysetuuden ja vanhuuseläkkeen väliin jäävä aika, jolta ei olisi oikeutta työttömyysturvaan taikka eläkkeeseen, voisi johtaa toimeentulotukitarpeen kasvuun.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖ

Samalla esitetään korotettavaksi työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden yläikärajaa siten, että sekin seuraisi vuonna 1965 ja myöhemmin syntyneiden kohdalla työntekijän eläkelaissa säädettyä alinta vanhuuseläkeikää.

Esityksen vaikutukset

Vaikutukset työllisyyteen ja ikääntyneiden asemaan

Aikaisemmista vastaavista muutoksista tehtyjen selvitysten ja tutkimusten perusteella lisäpäiväoikeuden alaikärajan korottaminen pidentää työuria ja siten vähentää työttömyyttä ja lisää työllisyyttä. Ikärajan siirtämisen on havaittu muun muassa vahvistaneen muutoksen kohteena olevien ikäluokkien keskimääräistä tulotasoa. Lisäpäiväoikeuden ikärajan noston arvioidaan lisäävän työllisten määrää 4000 henkilöllä vuoden 2023 loppuun mennessä. Pidemmällä aikavälillä noston vaikutus arvioidaan jonkin verran suuremmaksi[1].

Lisäpäiväoikeuden ikärajojen muutoksien ei ole havaittu johtaneen merkittävään aseman huonontumiseen lisäoikeuden menettäneissä ikäluokissa. Ikääntyneiden etuuksien ja palveluiden muodostama turvaverkko toimii käytännössä siten, että se palauttaa valtaosan työttömyyspäivärahan enimmäisajan täyttäneistä yli 60 vuotiaista takaisin ansiopäivärahalle velvoitetyön, muun palkkatukityön tai työllistymistä edistävien palveluiden kautta.

Vaikutukset työttömyysturvamenoihin

Vuosina 2020-2021 lisäpäiväoikeuden alaikärajan korottamisen arvioidaan alentavan vuosittain valtion rahoitusosuutta työttömyyspäivärahamenoista 23 miljoonalla eurolla. Pidemmällä aikavälillä vaikutus tasaantuu, kun muutoksen kohteena olevien ikäluokkien siirtyminen lisäpäiville siirtyy yhdellä vuodella ja nämä henkilöt säilyvät valtion rahoitusosuuden piirissä. Valtio ei osallistu lisäpäivien rahoitukseen.

Ehdotus korottaa työttömyysetuuden myöntämisen yläikärajaa voi myös vaikuttaa työttömyysetuusmenoihin kasvattavasti. Tämän aikaisintaan vuonna 2030 toteutuvan menokasvun suuruutta ei tässä vaiheessa pystytä arvioimaan, sillä se on riippuvainen muun muassa sen hetkisestä työllisyystilanteesta. Samalla ehdotetaan korotettavaksi työttömyysvakuutusmaksuvelvollisuuden yläikärajaa, mikä kasvattaa Työllisyysrahaston rahoitustuottoja.

Laati erityisasiantuntija Joni Rehunen

[1] Arvioitu vaikutus 6000 henkilöä vuoden 2025 loppuun mennessä ja 9000 henkilöä vuoden 2055 loppuun mennessä.